
A Fővárosi Bíróság

6

A TÖRVÉNYSZÉKI PALOTA BUDAPESTEN

A magyar fővárosnak nem sok középülete volt a XIX. század közepéig, hiszen a hivatalok nagy része a birodalom fővárosában, Bécsben székelt. A század utolsó harmadában a kiegyezést követően megindult gyors ütemű fejlődés nyomán a minisztériumok, a különböző közhivatalok és az oktatási intézmények elhelyezésére egymás után építették a palotákat.

A XIX. század végén Pauler Tivadar igazságügyi miniszter indította meg az előmunkálatokat egy igazságügyi palota építéséhez. Utóda, Fabiny Teofil szívesen fogadta a főváros ajánlatát, hogy a palota a Lipótvárosban épüljön fel. Itt alakult ki az új igazgatási és kormányzati negyed, amely a mai napig meghatározza az V. kerület e részét.

A tervezéssel a kor híres építészt Hauszmann Alajos (1847-1926) műegyetemi tanárt bízták

meg. A kivitelező, Pucher József 1888. április 19-én kezdte el az építkezést és 1890. augusztus 1-jén adta át a kész épületet. Így írt erről a korabeli sajtó: részlet a Vasárnapi Újság 1891. március 29-ei számából:

„Közintézeteink, nyilvános csarnokaink csak az utóbbi időkben jutottak el oda, hogy díszítésükre a művészeteket is igénybe veszik... Az új törvényszéki palota esküdszéki termét már úgy tervezték, hogy falai képek is díszítsék s a nemes egyszerűséget, a terem méreteinek harmóniáját, komolyságát, a szemléltető művészet ide illő ábrázolással emelje, s a hely jelentősége szerint hangulattal, képzelettel töltse el azt, ki ide belép...”

A korábban különböző bérházakban működő törvényszékek egységes elhelyezését oldotta meg a törvénykezési palota felépítése. Az épület beosztásának megtervezése, a hivatalos helyiségek elrendezése nagy előrelátást igényelt a tervezőtől. Ebben az épületben helyezték el a budapesti királyi törvényszékeknek mind a polgári, mind a büntető osztályát, az esküdszéket, a budapesti királyi ügyészséget, a kereskedelmi és váltótörvényszéket, az V. kerületi királyi járásbírószéket és végrehajtókat, valamint a pesti királyi büntető járásbírószéket. Egyéb, a bíróság munkájához kapcsolódó létesítményeknek, mint például az irattárnak és egy eredetileg 320 fogoly elhelyezésére alkalmas fogháznak is helyet kellett biztosítani. Részlet a Vasárnapi Újság 1891. XXXVIII. Évfolyamából: *„Csak el kell gondolni, hogy egyetlen tárgyalási helyiséghez mi minden szükséges: előszobák, bírói helyiségek, váróterem, külön helye a tanúknak, szakértőknek, ügyvédeknek, szolgáknak. Ezenkívül a hivatalos helyiségek, hol a felek érintkeznek a bírósággal: irattár és mindezekhez még itt van a vizsgálati fogház is, mely rendesen népes szokott lenni...”*

„Az épület stílusában még tisztán érvényesül Hauszmannak az olasz quattrocento és Bramante tiszteletén nevelődött egyénisége. De éppígy jelentkezik benne a német építészeti irodák szárazabb szelleme is.” – írja Ybl Miklós.

A palotának mind a négy oldalán külön kapukat építettek. Az Alkotmány utcai főbejárat a törvényszék polgári osztályához, valamint a kereskedelmi és váltótörvényszékhez vezetett. A törvényszék büntető osztályához, a királyi ügyészséghez, az esküdtszéki teremhez és a büntető járásbíróshoz a Markó utcai bejáraton keresztül lehetett eljutni. A Koháry (ma Nagy Ignác) utcából juthatott a látogató az V. kerületi járásbíróshoz, a Súlyom (ma Bihari János) utcából pedig a telekkönyvi hatósághoz.

A nagyvonalú, széles, reprezentatív Alkotmány utcai homlokzat tengelyében a magyar címer állott, amely 1994 decembere óta, negyven év után ismét eredeti helyén látható.

A Markó utcai főhomlokzat II-III. emeletét átfogó diadalív mögött létesült a legdíszesebb tér, az esküdtszéki tárgyalási terem. Ennek méretei: 15,75 méter széles; 12,50 méter hosszú és 9,45 méter magas.

Az esküdtszéki terem talán az egyetlen kivétel, ahol a szigorú takarékosági szempontokat nem érvényesítették, ez a korabeli tárgyalótermek legdíszesebbje s tán ez az egyetlen, amelyik ma is őrzi eredeti formáját és szépségét. A falak alsó burkolata tölgyfából készült, a bútorozást a korszak híres cégei, mint a Thék, Lingel, Schmidt és a Thonet gyártották.

A terem fő díszeként a pilaszterek közötti keleti és nyugati oldali falsíkokon Feszty Árpád (1856-1914) táblaképei láthatók, amelyek az elmúlt századok magyar igazságszolgáltatásának főleg

büntetőjogi vonatkozásait mesélik el. Az ábrázolt jelenetekben számos XIX. században élt kortárs személyiséget, jogászokat és politikusokat örökített meg.

Az elnöki emelvénytől jobbra régi korok képei láthatók: *A tűzpróba* „...a középkor igazságszolgáltatásának e kegyetlen formája, mikor az eltitkolt igazságnak csoda által kellett kiderülni. Ha a bűnnel vádoltat nem égette meg a tüzes vas, csak akkor nem ítélték el.”¹; *Kálmán király eltiltja a boszorkányégetést*, és a *Perdöntő párbaj* „Hazai írott emlékeinkből részletesen ismerjük, hogy mik voltak a perdöntő párbajok, az istenítélet eme kiegészítői, mikor a perlekedőknek fegyverrel kellett viadalra szállni. Pánczétól, siktól védve vívott az egyik, meztelenül a másik, akinek be kellett bizonyítani, hogy övé az igazság. Legjobb pánczél és vért az igazság. A viadal színhelyére elhozták a corpus delictit is. Ha földbirtokeért pörlekedtek, legalább egy talicska földet, melyet meg kellett érinteni fegyverökkel a viadal

¹ Vasárnapi Újság XXXVIII. (1891) 197-198.

előtt és megesküdni, hogy 'ez az enyém'. Elhozták a halottat, s megesküdtek: 'nem én gyilkoltam meg'. A képen az előtérben fekete lepellel van leterítve a halott, ebben a jelenetben tehát vérvádért kell megvívni.²

A bal oldali három kép az újabb kort állítja elénk: *Mátyás király megadja a népnek a szabad költözködés jogát; Werbőczy bemutatja a Hármaskönyvet II. Ulászló királynak.*³

² Vasárnapi Újság XXXVIII. (1891) 197-198.

³ A Freszto-képekről készült felvételeket Ágg Károly fotóművész készítette.

Deák Ferenc előterjeszti a büntetőtörvény-javaslatot.

Fesztynek ezen a hatodik képén láthatjuk „Magyarország hét bölcsét”, ahogy őket a kortársak elnevezték. A kép központi alakja Deák Ferenc, a törvényjavaslat előterjesztője. A bizottság tagjai között van báró Eötvös József, Klauzál Gábor, Szemere Bertalan, Szalay László, Pulszky Ferenc és Bezerédj István.

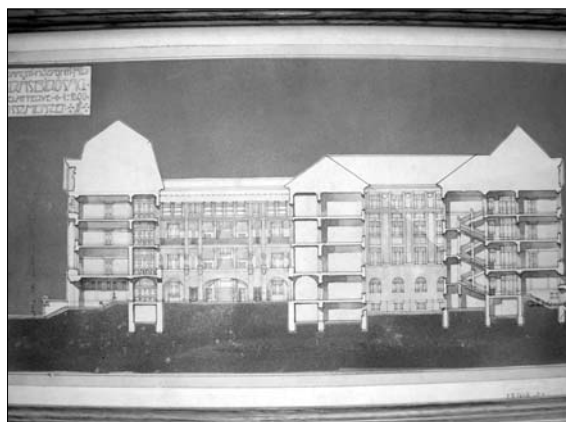
1843-ban az országgyűlés bizottsága megtárgyalta a büntetőtörvény-javaslatot, mely először rendelkezett nemesre és nem nemesre egyaránt, sőt az egyháziakra vonatkozóan is. A korszak jelentős liberális szemléletű és magas jogászai színvonalú alkotása szabályozni kívánta a büntetendő cselekményeket.

A képeket 1949-ben levették a terem faláról és a restaurálási munkálatok befejezése után 1990-ben helyezték vissza méltó helyükre.

A MAI FŐVÁROSI BÍRÓSÁG

A mai Fővárosi Bíróság az ország legnagyobb megyei szintű bírósága. Az épületben ma 350

helyiség van, ebből 44 tárgyalóterem, a többi dolgozószoba. A Hauszmann Alajos tervezte Törvényszéki Palota épülete ma a Fővárosi Bíróság, a Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézet, az V. és XIII. Kerületi Ügyészség, a VIII. Kerületi Ügyészség, a Fővárosi Fellebbviteli Főügyészség, a Legfőbb Ügyészség Gazdasági Főigazgatósága és a Fővárosi Katonai Fellebbviteli Ügyészség otthona. Az épületben ítéleznek a Büntető, a Polgári és a Közigazgatási Kollégium bírái. Szervezetileg a Fővárosi Bírósághoz tartozik a Gazdasági Kollégium is, de a bírák egy része Budán, a Varsányi Irén utcában, a másik része pedig (a Cégbíróság) Pesten az V. kerületi Nádor utcában működik. Ugyancsak Budán, a II. kerületi Fő utcában ítélezik a Katonai Tanács, amely szervezetileg a Büntető Kollégium része.

2005 tavaszán új helyre költözött a Fővárosi Munkaügyi Bíróság. Budán a Gyorskocsi utca 52. szám alatt, új és rendkívül jól felszerelt környezetben folyik a munka.

*Az épületek biztonságára
a Bányhida Kft. ügyel.*

A BUDAPESTI TÖRVÉNYSZÉK BÍRÓSÁGAINAK ELNÖKEI:

- 1886 – 1896 Bogisich Lajos pestvidéki királyi törvényszék elnöke, a budapesti királyi törvényszék elnöke
- 1886 – 1903 Zsitvay Leó a budapesti királyi törvényszék alelnöke, majd
- 1895 – 1896 a budapesti királyi büntető törvényszék elnöke
- 1891 – 1899 Nagy Ödön a budapesti királyi kereskedelmi és váltótörvényszék elnöke
- 1897 – 1906 dr. Horváth Ferenc a budapesti királyi törvényszék elnöke

1902. Kovácsy Albert az erzsébetvárosi törvényszék elnöke
1906. Boronkay Ignác a budapesti királyi kereskedelmi és váltótörvényszék elnöke
- 1906 – 1909 Kulin Imre törvényszéki elnök (nincs adat arra, hogy erzsébetvárosi vagy a budapesti törvényszék elnöke volt-e)
1909. wolfenauai Wolf Károly a magyar főudvarnagyi bíróság elnöke
- 1910 – 1911 dr. Balogh György a budapesti királyi törvényszék elnöke
- 1911 – 1915 dr. Juhász Andor a budapesti királyi törvényszék elnöke

1913. dr. Róth Ferenc a budapesti királyi kereskedelmi és váltótörvényszék elnöke
- 1915 – 1918 dr. Félix Antal a budapesti királyi törvényszék elnöke
- 1918 – 1926 dr. Oszvald István a budapesti királyi törvényszék elnöke és Lukáts Jenő a törvényszék másodelnöke
- 1918 – dr. Langer Jenő a budapesti királyi büntető törvényszék elnöke,
- 1919 – 1921 között a budapesti esküdtbíróság elnöke
1921. dr. Andorffy Károly a budapesti lakáshivatal elnöke, dr. Matzke Károly a hivatal másodelnöke
1921. dr. Vályi Sándor a királyi munkásbiztosítási felső bíróság elnöke
1926. Knoll Béla a budapesti királyi munkásbiztosítási bíróság elnöke

- 1928 – 1934 Lukács Jenő a budapesti királyi törvényszék elnöke, Patay István a törvényszék másodelnöke
- 1934 – 1935 dr. Gadó István a budapesti királyi törvényszék elnöke
- 1935 – 1936 dr. Petőcz Gyula a budapesti királyi törvényszék elnöke, dr. Moldoványi István a törvényszék másodelnöke
- 1936 – 1944 dr. Bartha György a budapesti királyi törvényszék elnöke
- 1937 – 1939 dr. Szemák Jenő a budapesti királyi büntető törvényszék másodelnöke, majd
- 1939 – 1944 a budapesti királyi büntető törvényszék elnöke,
- 1939-ben dr. Avedik Félix a budapesti királyi büntető törvényszék másodelnöke

- 1944 – 1945 dr. vitéz Szentkuthy István a budapesti királyi törvényszék elnöke
1945. dr. Turáki Dezső a budapesti törvényszék elnöke
- 1945 – 1948 6 hónap és 1 év közötti időtartamra kirendelt vezetők a budapesti törvényszékhez:
- dr. Szamossy Antal
- dr. Halász Jenő
- dr. Fényes Dezső
- dr. Pogány Dezső
- dr. Szepesbélai Kálmán
- dr. Mihályi György
1948. dr. Németh Péter a budapesti fiatakorúak törvényszékének elnöke
- 1948 – 1950 dr. Nagy Károly a budapesti törvényszék elnöke
- dr. Sarlós Márton a budapesti büntető-törvényszék elnöke
- dr. Várszegi István a budapesti fiatakorúak törvényszékének elnöke
- 1950 – 1955 dr. Sarlós Márton a budapesti megyei bíróság elnöke
- 1954 – dr. Béres Sándor a budapesti közlekedési bíróság elnöke
- 1955 – 1956 dr. Lakatos Imre a Fővárosi Bíróság elnöke
- 1956 – 1957 dr. Szakács Ödön a Fővárosi Bíróság vezetője, majd
- 1958 – 1962 elnöke
- 1963 – 1981 dr. Patkós Lajos a Fővárosi Bíróság elnöke
- 1981 – 1992 dr. Hartay Henrik a Fővárosi Bíróság elnöke
- 1992 – 1997 dr. Szabó Sándor a Fővárosi Bíróság elnöke
- 1997 – dr. Gatter László a Fővárosi Bíróság elnöke

dr. Fiedler Ernő gyűjtése a Fővárosi Bíróság megbízásából